

MA TRẬN HẠCH TOÁN XÃ HỘI (SAM)

TS. Bùi Trinh*

Tóm tắt:

Ma trận hạch toán xã hội (SAM) là một cơ sở dữ liệu toàn diện ghi lại dữ liệu về tất cả các giao dịch giữa các tác nhân kinh tế trong một nền kinh tế cụ thể trong một khoảng thời gian cụ thể. SAM mở rộng khuôn khổ Đầu vào-Đầu ra cổ điển, bao gồm cả dòng thu nhập hoàn chỉnh trong nền kinh tế. Bài viết này giới thiệu về những nét cơ bản của Ma trận hạch toán xã hội (SAM)

1. Giới thiệu

Ma trận hạch toán xã hội (Social accounting matrix – SAM) ban đầu được phát triển tại "Dự án tăng trưởng Cambridge" ở Cambridge, Vương quốc Anh, nơi đã phát triển SAM đầu tiên vào năm 1962 (Stone and Brown 1962). SAM đã được xây dựng như một ma trận đại diện của Tài khoản quốc gia (SNA) và Ngân hàng Thế giới (WB) đã lập bảng SAM bởi Graham Pyatt vào những năm 1960 (Pyatt từng làm việc cho Richard Stone tại Dự án Tăng trưởng Cambridge). Pyatt rời Cambridge và "phát triển SAMs, chủ yếu tại Ngân hàng Thế giới", Pyatt cùng với Erik Thorbecke, những người đề xuất và phát triển SAM từ đó cho đến nay.

SAM có thể được mở rộng dễ dàng để bao gồm các luồng khác trong nền kinh tế, chỉ đơn giản bằng cách thêm nhiều cột và hàng, khi luồng tài khoản quốc gia chuẩn (SNA) đã được thiết lập. Thường thì các hàng cho 'vốn' và 'lao động' được bao gồm, và nền kinh tế có thể được phân tách thành bất kỳ

số ngành nào. Mỗi nguồn quỹ phân tách bổ sung phải có một người nhận bình đẳng và đối lập. Vì vậy, SAM đơn giản hóa thiết kế của nền kinh tế đang được mô hình hóa. SAM hiện đang được sử dụng rộng rãi và nhiều cơ quan thống kê, đặc biệt là ở các nước OECD, tạo ra cả tài khoản quốc gia và bản đối chiếu ma trận này.

2. Phương pháp

Robinson và cộng sự (2001) đề xuất một phương pháp cải tiến để 'điều chỉnh' SAM không cân bằng để làm cho tất cả các hàng và cột bằng nhau, và đưa ra ví dụ về SAM được tạo cho nền kinh tế Mozambique vào năm 1995, trong đó quá trình thu thập dữ liệu, tạo ra SAM và 'điều chỉnh' nó, được Arndt et al. (1997) thực hiện.

Xây dựng một bảng SAM là một công việc khá phức tạp và đòi hỏi kiến thức về Hệ thống các tài khoản quốc gia (SNA), bảng cân đối liên ngành (bảng I.O) và khung bảng nguồn và sử dụng (S.U.T) cũng như các phương pháp cập nhật và cân bằng khác nhau cụ thể là phương pháp RAS.

* Viện Kinh tế phát triển Việt Nam

Ma trận hạch toán xã hội là sự kết hợp giữa ngành kinh tế, ngành sản phẩm và khu vực thể chế, nó là sự kết hợp các tài khoản trong Hệ thống các tài khoản quốc gia.

Ma trận hạch toán xã hội (SAM) theo dõi dòng tiền giữa các ngành và khu vực thể chế. Mỗi quan hệ giữa SAM và bảng I.O là thực tế rằng các bảng I.O là một tập hợp con của toàn bộ tài khoản xã hội được ghi lại ở một quốc gia. Các tài khoản xã hội theo dõi

tất cả các dòng tiền tệ, cả thị trường và phi thị trường. Các luồng chu chuyển thị trường là luồng giữa những người sản xuất hàng hóa và dịch vụ và người tiêu dùng, cả ngành và khu vực thể chế. Các dòng chảy phi thị trường là các dòng chảy giữa hộ gia đình và chính phủ, chính phủ và hộ gia đình, vốn và hộ gia đình, v.v. Các luồng này thường được gọi là chuyển giao giữa các tổ chức. Một phiên bản tổng hợp cổ điển và rất đơn giản của SAM được trình bày trong Bảng 1.

Bảng 1: SAM mở rộng từ S.U.T

	(1) Ngành kinh tế	(2) Ngành sản phẩm	(3) Nhân tố của GTTT	(4) Khu vực thể chế	(5) Tiết kiệm/ tích lũy	(6) Quan hệ với nước ngoài	(7) Tổng số
1- Ngành kinh tế		1x2					1x7
2- Ngành sản phẩm	2x1			2x4	2x5	2x6	2x7
3- Nhân tố của GTTT	3x1						3x7
4- Khu vực thể chế	4x1		4x3	4x4		4x6	4x7
5- Tiết kiệm/ tích lũy				5x4		5x6	5x7
6- Quan hệ với nước ngoài		6x2		6x4	6x5		6x7
(7) Tổng số	7x1	7x2	7x3	7x4	7x5	7x6	

Bảng 2: Giải thích ý nghĩa ô của bảng 1

Ô 1x2	Ma trận sản xuất (hoặc bảng nguồn)
Ô 2x1	Ma trận sử dụng
Ô 3x1	Giá trị tăng thêm
Ô 4x1	Thuế sản xuất
Ô 7x1	Giá trị sản xuất theo ngành kinh tế
Ô 6x2	Nhập khẩu
Ô 7x2	Giá trị sản xuất theo ngành sản phẩm
Ô 4x3	Phân phối lại thu nhập (thu nhập từ sở hữu)

➤➤➤ NGHIÊN CỨU = TRAO ĐỔI

Ô 7x3	Tổng thu nhập nhân tố
Ô 2x4	Tiêu dùng cuối cùng
Ô 4x4	Chuyển giao thu nhập từ sở hữu và chuyển nhượng giữa các khu vực thể chế
Ô 5x4	Tiết kiệm
Ô 6x4	Chi sở hữu và chuyển nhượng ra nước ngoài
Ô 7x4	Tổng chi theo khu vực thể chế
Ô 2x5	Tích lũy tài sản
Ô 6x5	Chuyển nhượng vốn (chi)
Ô 7x5	Cho vay
Ô 2x6	Xuất khẩu hàng hóa và dịch vụ
Ô 4x6	Thu nhập từ sở hữu và chuyển nhượng từ nước ngoài
Ô 5x6	Chuyển nhượng vốn (nhận được)
Ô 7x6	Tổng nhận được từ nước ngoài (Bên có của cán cân thanh toán – BOP)
Ô 1x7	Giá trị sản xuất theo ngành kinh tế
Ô 2x7	Giá trị sản xuất theo ngành sản phẩm
Ô 3x7	Tổng thu nhập từ sản xuất theo nhân tố (Lao động và vốn)
Ô 4x7	Tổng thu nhập theo khu vực thể chế
Ô 5x7	Đi vay
Ô 6x7	Thâm hụt/thặng dư

Trong bảng trên, mỗi ô đại diện cho một ma trận con. Các hàng đại diện cho khu vực thể chế hoặc ngành nhận được thu nhập. Các cột thể hiện khoản thanh toán hoặc chi tiêu của khu vực thể chế hoặc ngành. Trong bảng SAM, các hàng và cột cân bằng. Sau đây là giải thích về dữ liệu có trong mỗi ô của ví dụ trên về SAM tổng hợp.

1. Ngành kinh tế
2. Ngành sản phẩm
3. Các yếu tố bao gồm các yếu tố giá trị gia tăng:

- Các loại thu nhập lao động (L)

- Loại thu nhập từ vốn (K)

4. Khu vực thể chế bao gồm

- Hộ gia đình

- Nhà nước

- Khu vực thể chế phi tài chính

- Khu vực tài chính

5. Phần còn lại của thế giới

- Tài khoản vãng lai

- Tài khoản vốn và tài chính

Việc xây dựng SAM đòi hỏi một nguồn dữ liệu nhất định, cụ thể là:

1) Bảng nguồn và sử dụng (S.U.T)

2) Dữ liệu về xuất nhập khẩu hàng hóa và dịch vụ

3) Cán cân thanh toán

4) Ngân sách nhà nước

Ma trận hạch toán xã hội cũng có thể được mở rộng từ bảng I.O như sau:

Bảng 3. SAM mở rộng từ bảng I.O

	-1	-2	-3	-4	-5
	Ngành sản phẩm	Nhân tố của giá trị tăng thêm	Khu vực thể chế	Tiết kiệm/ Tích lũy	Quan hệ với nước ngoài
1 - Ngành sản phẩm					
2-Nhân tố của giá trị tăng thêm					
3- Khu vực thể chế					
4- Tiết kiệm/ Tích lũy					
5-Quan hệ với nước ngoài					

3. Kết luận

Ma trận hạch toán xã hội (SAM) là một khung tổng hợp mô tả bức tranh của nền kinh tế bao gồm luồng chu chuyển sản phẩm và tiền tệ, nó là sự kết hợp hài hòa và logic giữa thu nhập lần đầu và phân phối lại thu nhập. Nó là nguồn dữ liệu đầu vào cho những người sử dụng mô hình cân bằng tổng thể khả toán (Computable General Equilibrium model – CGE model) và cả những người phân tích SAM (SAM multipliers). Kết cấu bảng SAM này đã khắc phục những điểm yếu của các phiên bản SAM của Việt Nam trước đó. Hy vọng kết cấu bảng SAM có thể dễ dàng trong việc lập một bảng SAM và SAM tài chính (FSAM), nó có thể có ý nghĩa hơn

đối với phân tích các nhân tử SAM. Ngoài ra một điều quan trọng với những người làm mô hình khi kết cấu của nó tương đồng với mô hình nhân khẩu kinh tế của Miyazawa (1976), điều này là quan trọng bởi vì các nhà mô hình có thể sử dụng các phương pháp đánh giá kiểu Miyazawa.

Tài liệu tham khảo

1. Arndt, C., Cruz, A, Jensen, H.T., Robinson, S., Tarp, F., 1997, "Social Accounting Matrices for Mozambique 1994 and 1995", *TMD Discussion Paper 28*, Washington D.C.: International Food Policy Research Institute

(Xem tiếp trang 21)